

Delia Marinela RADU (MÎȚĂ)

Colecția STUDIA DOCTORALIA

Directorul colecției

IPS Prof.univ.dr. Irineu Ion POPA
Director al CSUD - IOSUD
Universitatea din Craiova

COMITETUL ȘTIINȚIFIC

Prof.univ.dr. Bădică Costin, Școala doctorală „Constantin Belea” a Facultății de Automatică Calculatoare și Electronică

Prof.univ.dr. Burlea Șchipoiu Adriana, Școala doctorală de Științe Economice

Prof.univ.dr. Cosmulescu Sina Niculina, Școala doctorală de Ingineria resurselor animale și vegetale

Prof.univ.dr. Damean Sorin Liviu, Școala doctorală de Științe sociale și umaniste

Prof.univ.dr. Dumitru Nicolae, Școala doctorală ”Academician Radu Voinea” a Facultății de Mecanică

Prof.univ.dr. Enache Sorin, Școala doctorală de Inginerie electrică și energetică

Prof.univ.dr. Gautier Laurent, Université de Bourgogne, Dijon, Franța

Lector univ.dr. Matei Andaluza Cristina, Școala doctorală de Științe

Prof.univ.dr. Matei Gheorghe, Școala doctorală de Științe Economice

Prof.univ.dr. Mazilu Mirela Elena, Școala doctorală de Științe

Prof.univ.dr. Micu Sorin, Școala doctorală de Științe

Prof.univ.dr. Mitrea Ion, Școala doctorală de Ingineria resurselor animale și vegetale

Prof.univ.dr. Ocoleanu Ticu Nelu, Școala doctorală de teologie ortodoxă „Sfântul Nicodin”

Prof.univ.dr. Otovescu Dumitru, Școala doctorală de Științe sociale și umaniste

Prof.univ.dr. Olteanu Gabriel, Școala doctorală a Facultății de Drept

Prof.univ.dr. Panea Nicu, Școala doctorală „Alexandru Piru” a Facultății de Litere

Prof.univ.dr. Petre Nicolae, Școala doctorală de Inginerie electrică și energetică

Prof.univ.dr. Răducanu Ruxandra, Școala doctorală a Facultății de Drept

Prof.univ.dr. Selișteanu Dan, Școala doctorală „Constantin Belea” a Facultății de Automatică Calculatoare și Electronică

Prof.univ.dr. Spulbăr Cristi Marcel, Școala doctorală de Științe Economice

Conf.univ.dr. Stan Răzvan, Școala doctorală de Teologie ortodoxă „Sfântul Nicodin”

Prof.univ.dr. Tarniță Daniela, Școala doctorală ”Academician Radu Voinea” a Facultății de Mecanică

Prof.univ.dr. Teodorescu Cristiana-Nicola, Școala doctorală „Alexandru Piru” a Facultății de Litere

Delia Marinela RADU (MÎȚĂ)

**Celibatari originali în literatura română
și literatura franceză între 1900-1950**

**Editura UNIVERSITARIA
Craiova, 2020**

Referenți științifici:

Prof.univ.dr. Cătălin Ghiță

Conf.univ.dr. Florentina Anghel

Copyright © 2020 Editura Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

RADU, DELIA MARINELA

Celibatari originali în literatura română și literatura franceză între 1900-1950 / Delia Marinela Radu (Mîță). - Craiova : Universitaria, 2020

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-1595-3

82.09

© 2020 by Editura Universitaria

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețelele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Introducere

În teza de doctorat *Celibatari originali în literatura română și franceză între 1900-1950* am în vedere un demers tematic asupra unor romane din literatura europeană, mai mult sau mai puțin cunoscute cititorilor, dar ofertante prin implicațiile de natură individualizantă pe care le propun personajele aflate sub tutela celibatului, însă evidențiate printr-o semnătură originală. Am optat pentru acest parcurs cu speranța că arealul celibatului, noțiune percepută mai degrabă cu influențe negative, va devoala particularitatea unor laturi incongruente cu spațiul social tradițional, capabile să reliefeze voința subiectivă a eroilor, extrasă din mulajele tipologiilor comune, în ciuda înscrierii pe linia apartenenței la clasă.

Premisa studiului meu o constituie ideea de celibat ca marcă a statutului ieșit din contextul instituțional, cu interesul mărturisit pentru liantul celibat – sexualitate, în detrimentul relației stabilite de binomul celibat – castitate, facil de explicitat, din moment ce anii de publicare ai romanelor în speță (1900-1950) aduc în vizor emanciparea instituită în perioada interbelică. Aspectele revelate din această accepțiune indică următoarele traiecte:

1. – intersectarea aspectelor generale presupuse de universul însingurării;
2. – dimensiunea supusă explorării, care se revendică drept realitate subiectivă, desprinsă de preceptele comune;
3. – impunerea unei categorii de personaje ce își revendică sinele, în protestul vehement, inclusiv de natură sexuală, față de încadrarea în tiparul unei denumiri.

Contingentul instituit de valențele celibatului cunoaște influențele receptării istorice, religioase, etice, juridice, economice, psihologice, filosofice sau sociale, cu precizarea că ultima accepțiune pare să fi sedimentat de-a lungul timpului o serie de coordonate împrumutate din celelalte arii de cuprindere. Din vremurile apuse ale triburilor păgâne și până la sfârșitul Evului Mediu, castitatea s-a ipostaziat în premisă *sine qua non* a termenului în speță, ușor nuanțată în Renaștere și transformată evolutiv, până la a fi demarcată progresiv de stereotipia ideologică în preajma secolului al XX-lea. Reprezentarea castității poate fi accesată prin termeni ca: zeițe, fecioare din

mitologie, Tesmoforia, culturi religioase, fecioare vestale, centuri de castitate, mutilare, asceți, martiriu, călugărițe sau maici, sfinți, șamani, preotese, regi, luptători, sportivi, castrare, impotență, văduvie, divorț. De la imaginea virginelor mitologice, cu inocularea percepției de statut impus agresiv, și până la reflectarea juridică de persoană divorțată, revenită la catalogarea de celibatar, diferența de aplicare a noțiunii de castitate rezidă din exprimarea voinței celuilalt asupra eului sau opțiunea benevolă, asumată. Indubitabil, pentru ființa umană ignorarea sexualității instinctuale nu a fost o decizie *sine die*, cu excepția, poate, a martirilor din cadrul religiilor, dar și în acest spațiu negarea dorinței a fost izvorâtă din necesitatea asumată de a respecta anumite precepte instituite tot de foruri de control. Această ipoteză este dovedită de progresul civilizației umane, încât, raportându-mă la perioada selectată în cercetarea mea, etapa interbelică, constat că, din punctul de vedere al individului emancipat cultural, cerința castității în cadrul celibatului imprimă conștiinței individului caracteristica de *tabula rasa*. Efasarea limitării *ab initio* a celibatului a condus treptat la pierderea valenței de dualitate, instituită de „curățenia trupească”, și statutul de persoană necăsătorită, în favoarea ultimei accepțiuni.

Perspectiva asupra castității în secolul al XX-lea în literatură se datorează, neîndoielnic, prefacerilor intervenite la nivel social prin randamentele obținute în psihanaliză, scriitorii așteptând cu nerăbdare să experimenteze noile libertăți din perspectiva intruziunii în subiectivitatea afirmată deplin a personajelor. Din aceste considerente, eroii romanelor supuse analizei nu se raportează decât la ultima cerință cu arie de aplicabilitate validă, cu mici excepții, imposibil de încadrat aici nu din motive subiective, ci dictate de hazard. Deși tipologia celibatarului se răsfrânge în subiect enunțat în multe romane interbelice și nu numai, amplasarea este în mod curent subsecventă, ca derivat al claustrării individualiste, rupte de centrul celulei sociale, familia, iar cazurile concludente nu sunt evidențiate în mod aparent, ci asunse sub excentricitatea câtorva eroi cu receptare extrinsecă de inadaptați. Construcția personajelor în speță se face *volens-nolens* într-o normativitate orientată spre cenzură exterioară, ce impune funcționarea structurii românești subiective, simultană cu evoluția conștiinței legitime a cunoașterii prin accesarea unui statut autonom, superior geografiei comune a

spațiului mental. Tema celibatului presupune utilizarea unui criteriu de conținut metamorfozat din perspectiva cronologică a literaturii și propus sub formă de concept literar și cultural modern, integrat în urma unei experiențe ascendente tradiției de secole. Ideologia de masă a perioadei interbelice operează cu două orientări contradictorii de gândire: varianta antimodernă sau tradițională și modernă, manifestate la nivel cultural, așadar reflectate și în literatură. Majoritatea oamenilor de litere optează pentru concepția modernă, pentru că literatura nu se raportează gratuit la decelarea în etape ca pașoptism, junimism, modernism, proletcultism, neomodernism sau postmodernism.

Odată instaurat, încă din jurul anului 1880, spectrul modernității aduce în vizor și criza perioadei moderne, semnalată de nume ca Nietzsche (*Despre genealogia morale* – 1981), Paul Ricœur (*La crise: un phenomene spécifiquement moderne?* – 1988) sau Matei Călinescu (*Cinci fețe ale modernității* – 1995), criză care aduce în ecuație o arie vastă de implicare, de la criza socială, istorică, până la pierderea identității, a legitimității, criza epistemologică, economică. Este o etapă culturală rezonantă în literatura europeană, care abordează tema celibatului în manieră deconstructivă, pentru că ființa umană, intrată în criză de sine, se reconstruiește.

Am încercat să susțin acest demers printr-o abordare metodologică cu raportări ce țin de sociocritică, întrucât receptarea celibatului trimite *de facto* la o anatemă privită din unghi social, accesează dimensiunile hermeneutice ale celorlalte spații implicate, în special paradigmele de ordin istoric, religios. Bineînțeles, istoria și critica literară, o semiotică a culturii, dar și intervențiile stilistice sunt necesare în decriptarea unui demers comparatist, axat pe interferența tematică a două spații europene: literatura română și literatura franceză. Critica genetică deschide interpretarea a noi căi de acces în definirea unor concepte utile în descompunerea spațiului însingurării, iar metacritica permite adaptarea clivajului literar la periodizările diverse ale teoreticienilor, de la modernism la neomodernism sau postmodernism.

Nu m-am axat în studiul meu pe metoda didactică propusă de G. Călinescu doctoranzilor săi, (printre care și unul dintre autorii selectați în această teză – Dinu Pillat), de a insista asupra scrierilor autorilor minori, însă nici nu am exclus inserarea câtorva nume mai puțin celebre, precum cel amintit anterior, sau altele, ca Tudor Teodorescu-Braniște sau Marcel Prévost.

Alături de Camil Petrescu, Henry de Montherlant, Max Blecher sau Albert Camus, și ceilalți scriitori, deși neincluși pe lista convenționalismului universitar, oferă în opera lor perspective inedite în procesul de relectură inițiat în secolul al XXI-lea. Metoda teoretică pentru care optez este mai degrabă asemănătoare propunerii lui Antoine Compagnon – *Le Démon de la théorie* –, concentrată pe intenția auctorială cu rol în decriptarea textului, pe viziunea pluriperspectivistă, iar analiza urmărește o linie directoare trasată de liantul conceptelor de subiect, autor și personaj. *Per ansamblu*, metoda tematică rămâne consecventă pe parcursul analizei românești, fixată prin intenția unei desfolieri a complicatelor rețele din universul celibatarilor, iar decriptarea însingurării, ca spațiu detașat de stereotipiile perceptive, transferat din tiparele obișnuitului în sfera necoincidentă a paralelului nefamiliar, este posibilă datorită intropatiei. Această metodă de proiectare a cititorului-analist în sinele celuilalt, al autorului sau al personajului, se face în scopul de a stabili o fuziune afectivă care să permită identificarea entității percepute ca celălalt. Traectoria demersului meu a urmat calea menționată pentru a descifra un areal, celibatul, și un exponent original – celibatarul.

Astfel, capitolul liminar al tezei – *Receptarea celibatului* – oferă datele preliminare adecvate pentru amplasarea categoriei sociale în speță în parcursul istoric și religios, pentru că accepțiunea noțiunii de *celibat* devoalează o structură specifică, cu reprezentări variate, normate inițial *stricto sensu*, pentru ca ulterior să afișeze o desprindere lentă, dar evidentă, de valențele instituite tradițional. Literar, au survenit schimbări echivalente, dar se poate menționa totuși o punere-la-îndoială (lat. *dubito ergo sum*) a gândirii religioase, cu o precocitate necaracteristică mediului social cu influențe sedimentare. Din perspectivă universală, creația artistică a reușit să sfideze limitările proxime, în căutarea *ego*-ului natural, promotor al primatului gândirii personale asupra considerentelor emise de alții, în spiritul filosofic al lui Descartes.

Capitolul al doilea – *Ipostazieri celibatate* – aduce în demonstrație prototipul celibatarului, privit ca simbol rezultat din influența exercitată de factori ca societatea, hazardul sau voința, în romanele *Celibatarii* de Henry de Montherlant, *Prințul*, creația lui Tudor Teodorescu-Braniște, respectiv *Moartea cotidiană* și *Tinerețe ciudată* ale prozatorului Dinu Pillat. Dacă

scriitorul francez propune tiparul inadaptatului social, aceeași linie directoare este urmată și de textele autorilor români, cu operarea distincției de altă factură, deoarece protagonistul lui Pillat nu se subordonează arealului structural, ci este cooptat categoric din cauza respingerii sociale, ca rezultat al dominației instituite de hazard – mutilarea în urma unui accident, ilustrată în primul roman. Aspectul inestetic al unei tinere inteligente, dobândit din naștere, care are repercursiuni ca ignorarea ei de spița masculină și determină perturbări comportamentale, constituie o zonă de interes în cel de-al doilea roman – *Tinerețe ciudată*. Ipostazierea rămasă din cadrul acestui capitol este imaginea dandy-ului original din literatura română, *Prințul*, imaginat de Teodorescu-Braniște ca simbol al unei categorii privilegiate, disprețuitoare de orice normă care nu este dictată de propria voință, inclusiv necesitatea mariajului.

Capitolul al treilea – *Amanta, prototip celibatar în experiența sexualității și a iubirii* – reunește două părți subsecvente: *Noi perspective în romanele lui H. Bonciu și Amantele celibatate și experiența iubirii în romanele Patul lui Procust – Camil Petrescu și Eu și amanta lui de Marcel Prévost*. Romanele abordează devoalarea unui proces speculativ, fiindcă iubirea trăită în secolul al XX-lea este agonizantă, deși se reflectă într-un mediu superior, marcat de sensibilitate artistică, inteligență, introspecție, gândire filosofică, estetică, optimism vitalist. Intervine însă o anumită logică necesară cunoașterii realității, aprofundată prin sondarea iubirii și explorarea subiectivității. Logicianul Nae Ionescu povestește în *Curs de logică* despre confuzia membrilor comisiei doctorale care i-au analizat teza la München, între logică și matematică. În plin secol XX, sexualitatea și iubirea protagoniștilor din romanele supuse analizei implică logica necesară cunoașterii de sine, axată pe o linie a rațiunii filosofice derivată din operele lui Pascal, Descartes, Montaigne, Spinoza, Leibniz, J. J. Rousseau, Hegel sau Kant. Intimitatea umană nu mai poate fi amenințată de platitudinea lumii sociale și celibatul devine un spațiu de refugiu adecvat incursiunilor în profunzimile sinelui, fără anularea sexualității, absolut necesară în călătoria cunoașterii.

Capitolul final, *Celibatul – vocație sau dramă?* propune un excurs în dimensiunea însingurării, o condiție implicită a celibatului, dictată *in genere*

de implicații sociale, dar valabilă și din perspectiva liberului arbitru. Viziunea originală a celibatului asumat este consolidată atipic în romanele lui Blecher și Camus – *Întâmplări în irealitatea imediată*, respective *L'Étranger* – prin expunerea protagoniștilor ancorați în cotidian, dar proiectați ca individualități particulare, interesați exclusiv de introspecție, cu inserții de natură psihologică, lucidă, expresionistă, existențialistă. Ei pendulează dureros între două lumi, universul exterior și interior, se decontextualizează pe o linie ideologică, cu afișarea unui dispreț total pentru instituția majoră a societății – familia.

Simbolul refumatului se întoarce în literatură pentru a-și construi o identitate privită ca teorie minoritară, dar de sine stătătoare, a celibatarului, a străinului, privit cu suspiciune nedisimulată de mase, ca un alienat social, care caută, dar constată că îi este refuzată transcendența, căci este un individ fără credință, nici rațiune, abandonat în lume, făuritor al unei ideologii: omul este propriul stăpân, cu o singură viață, dincolo de care nu se află nimic. Asimilarea acestui adevăr îl îndepărtează de ideologia socială, căreia îi neagă valorile, din poziția unui gnostic.

I. Receptarea celibatului

I.1. Introducere

Pentru a accesa implicațiile noțiunii de celibat, consider că este necesară expunerea interdependentă a unor termeni cu implicații vaste în explicitarea conținutului, precum „**dorință**”, „**frustrare**”, „**închidere**”, așa că aş dori să pornesc de la definițiile pe care le propune Bogdan S. Pîrvu în *Dicționarul de genetică literară*. Primul termen, „**dorință**”, provenit din limba franceză, (*désir*), capătă propensiunea de „Mișcare a sufletului sau a corpului (tendința, aspirația, nevoia, aviditatea, pofta) în direcția unui obiect [sau ființă] care exercită o atracție de natură spirituală sau trupestă” (Pîrvu 2005: 63). Pornind de la concepția filosofică exprimată de Hegel,¹ potrivit căreia raportul conștiință – sine și conștiință – altul implică dorința, iar satisfacerea apare doar în măsura în care conștiința se descoperă pe sine în altul și pe altul în sine. Bogdan S. Pîrvu abordează și concepția lui Freud, lipsită de interdependența binomului sine – altul, axată pe împlinirea inconștientă, în virtualitatea spațiului de pe tărâmul visului. Jacques Lacan² întrepătrunde aria de influență a teoriilor anterioare, „dorința dorinței de altul” (ibidem: 63) (la Hegel) și „dorința ca împlinire” (ibidem: 63) (la Freud), în favoarea dorinței ca lipsă.

Culpabilă în evoluția până la acest rezultat este faza post-oglundă, instaurată în copilărie, purtătoare a germenului conflictual care se va declanșa în final, cu sensul de „tensiune între Eul-Ideal și instituțiile sociale” (ibidem: 63). Transpare de aici o dimensiune a **frustrării**, al doilea termen propus de mine (germ. „Versagung”) în decriptarea noțiunii de celibat, și definit de Pîrvu ca o „Stare neplăcută de tensiune psihică determinată de blocarea accesului în REALIZAREA unei DORINȚE (Freud)” (ibidem: 84). Imposibilitatea împlinirii dorinței are fie o cauzalitate externă, condiționată de refuzul altcuiva, ca „nevoia de origine libidinală” (ibidem: 84) să fie satisfăcută, fie una internă, limitativă, a finalizării dorinței prin „inhibiție și

¹ Hegel, Georg Wilhelm Friedrich, [1816] 1963. *Prelegeri de istorie a filosofiei*, vol. 2, traducere D. D. Roșca, București, Editura Academiei.

² Lacan, Jacques, 1966, *Écrits*, Paris: Seuil

apărare” (ibidem: 84). Frustrarea devine astfel o ecuație cu implicații ca *pulsioni, interdicție și privare* în definiția oferită de Bogdan S. Pîrvu, valențe suficiente pentru a insinua noțiunea de **închidere**, ultima din înșiruirea celor trei termeni. De origine franceză, (*clôture*) semnifică

„Tendința general umană de a vedea un sfârșit pentru orice început. Expresie a dorinței de ordine, dar și de integritate textuală (Aristotel) sau finalitate internă (Kant), închiderea rezultă din voința de a inocula în TEXT coerență, integritate și completitudine. [...] cum nu avem un centru, ci continue DESCENTRĂRI (Derrida), închiderea devine o iluzie [...]” (ibidem: 133).

Prin extrapolarea termenilor din arealul geneticii literare în dimensiunea realității sociale, aș afirma că celibatul poate fi privit ca încercare umană de a pune capăt unor norme sociale și religioase, de a închide în sine impulsurile sexualității primare, prin decizie proprie sau impunere, de a contura structural un spațiu al ființei în care integritatea corporală, posibil și morală în anumite contexte, să conducă, prin instrumentul voinței, la o completitudine coerentă uneori, dar supusă destul de frecvent contingentului iluzoriu. Starea comună într-un spațiu privativ al închiderii este frustrarea, o stare de tensiune fizică extinsă de la nevroză până la copleșitoarea tensiune psihică a ființei *per ansamblu*, izvorâtă din considerente ce țin de autoapărare, de apărare decisă de alții sau de inhibiție. Depășirea stării problematice este posibilă prin satisfacerea dorinței-impuls ca așteptare care a luat sfârșit prin cunoașterea celuilalt, ca întoarcere spre cunoașterea de sine sau cunoașterea eului, săvârșită prin intermediul proiecției asupra celuilalt.

Concluzia care se impune pornind de la premisele instituite de cei trei termeni specificați într-o posibilă definiție a celibatului este că noțiunea interferează accepțiuni legate de un areal **închis**, al privațiunii **frustrate**, de neîmplinirea **dorinței**, cu sens propriu sau abstract. Poate motivația explică preocuparea cercetătoarei Elizabeth Abbott, în studiul *Istoria celibatului de la Atena la Elisabeta I, Leonardo da Vinci la Ioana d'Arc, Isaac Newton la Gandhi și Cher* pentru celibatul privit cu sensul de castitate, în detrimentul interpretării duale de statut individualizant pentru persoanele necăsătorite din punct de vedere legal. Pe cale de consecință, autoarea cercetării a formulat o definiție a celibatului, receptat în relație de coordonare sinonimică față de

frustrarea neîmplinirii sexuale: „Celibatul sau castitatea se referă la abținerea de la practicarea relațiilor sexuale, în mod intenționat sau impus, pe o perioadă temporară sau nedeterminată” (Abbott 2005: 17).

I.2. O privire în urmă

Din perspectivă istorică, Abbott plasează apariția celibatului în Antichitatea greacă, când au existat, se pare, întrupări feminine ipostaziate sub numele unor zeițe ca Atena, Artemis sau Hestia, viitoarele Minerva, respectiv Diana și Vesta, din Antichitatea latină. Numărul lor era redus și statutul celibatar neobișnuit într-o societate-model (a zeilor) pentru bărbații muritori, absolut deloc îngăduitori cu relațiile sexuale în cazul subordonatelor de spiță feminină, de unde a rezultat cauzalitatea căsătoriei fetelor imediat după atingerea vârstei puberale. În timp ce Hestia își păstra statutul de virgină în scopul de a promova imaginea soției virgine înainte de căsătorie, un fel de *sine qua non* pentru protecția căminului, zeițelor Atena și Artemis le-a revenit imaginea purtată peste civilizații de femei celibatate înzestrate cu frumusețe și curaj, capabile să se mențină la adăpost de stăpânirea bărbatului.

Din mitologie, castitatea a fost preluată de literatura elenă, prin intermediul personajului lui Euripide, Hipolit, un bărbat cast, caz mai puțin întâlnit, dar explicabil prin origine, fiind cunoscut statutul de amazoană al mamei lui, și al Lysistratei, eroină prezentă în comedia lui Aristofan, cunoscută pentru ideea organizării unei greve sexuale, menită să pună capăt Războiului Peloponesului, desfășurat între Sparta și Atena.

În creștinism, după afirmația lui Claudiu Dumea – *De ce nu se căsătoresc preoții catolici* – se pare că celibatul nu a fost impus preoților catolici în modalitatea normei scrise decât după primele trei secole, deoarece abia în secolul al IV-lea a apărut în Conciliul din Elvira, canonul 33:

„Suntem de acord cu interzicerea completă care e valabilă pentru episcopi, preoți și diaconi, adică pentru toți clericii angajați în slujba altarului, că trebuie să se abțină de la soțiile lor și că nu trebuie să aducă pe lume copii; cine a făcut lucrul acesta trebuie exclus de la starea clericală (H. T. Bruns, *Canones Apostolorum et Conciliorum*, II, 5.6) (apud Bălhuț 2016: *).

S-a început așadar cu cerința de a adopta calea renunțării la sex în anumite momente ale slujbei, adresată preoților care atunci erau căsătoriți, pentru a fi propusă ulterior, în timpul reformei Papei Grigore al VII-lea (1073-1085), soluția înlăturării, din ce în ce mai evidentă, a intrării bărbaților angrenați într-un mariaj în rândul fețelor bisericești hirotonisite.

De fapt, sexul a fost un subiect tabu în lumea preoților și a regilor-preoți în cele mai multe din civilizațiile vechi ale lumii, după cum reiese din studiul lui Sigmund Freud – *Totem și tabu. O interpretare psihanalitică a vieții sociale a popoarelor primitive*, o rememorare a practicilor necivilizate din perspectiva omului modern. În timpul triburilor păgâne, regele-preot era un conducător, dar și o persoană obligată să se supună unui întreg ritual de restricții, printre care și limitarea sau chiar interzicerea relațiilor sexuale, viața lui fiind comparabilă, din punctul de vedere exprimat de Freud, „cu restricțiile impuse ucigașilor” (Freud *: 45). Un exemplu concludent este cazul unui rege-preot Kukul, conducătorul unui trib din partea de vest a Africii, stabilit la Shark Point, forțat să trăiască izolat în pădure, strict în spațiul limitativ al casei, ba, mai mult, în claustrarea tronului, unde trebuia să și doarmă, pentru a nu atrage furia naturii, un impediment în bunul mers al navigației. Pregătiți din copilărie pentru acceptarea unor asemenea cerințe, regii-preoți își asumau în final norma de a nu „atinge nicio femeie” (ibidem: 45), ceremonial păgân cu mult diferit de civilizația antică a Romei, când preotul lui Jupiter, Flamen Dialis, deși împovărat de restricții, se bucura totuși de libertate de mișcare și de prezența unei soții. Printre atâtea interdicții aberante, și mai ales ștergerea vieții sexuale din programul de guvernare, nu este de mirare că, la multe popoare păgâne,

„Demnitatea sacerdotal-regală a încetat să mai fie dezirabilă. Astfel se face că în Cambodgia, unde există un rege al focului și un rege al apei, poporul impune cu forța acceptarea uneia sau alteia dintre demnități. În Insula Sălbatică, insulă coraliferă din Oceanul Pacific, monarhia practic s-a destrămat, întrucât nimeni nu s-a mai arătat dispus să-și asume statutul de rege, încărcat de responsabilități și de pericole” (ibidem: 47).

Freud completează lista exemplurilor cu unele țări amplasate în partea de vest a continentului african, unde moartea regelui devinuse o dublă

tragedie, fiindcă nimeni nu se încumeta să ocupe locul vacant, încât membrilor consiliului secret le revenea neplăcuta sarcină, după alegerea altui conducător, de a recurge la forța fizică pentru a-l lega pe viitorul successor și a-l lipsi de libertate până în momentul acceptării funcției oficiale. Din această cauză, persoanele susceptibile de asemenea „favoruri” erau nevoite să se apere cu ajutorul armelor, situație conflictuală care a dus, în cele din urmă, în cazul triburilor de rasă neagră din Sierra Leone, la cedarea statutului de rege în favoarea străinilor.

I.3. Controlul religiei

Unii regi creștini au reușit însă, prin dibăcie, să-și păstreze statutul de monarh, să respecte legile bisericii, dar, în același timp, să experimenteze plăcerea cu partenera de viață, cazuri destul de rare, încât trebuie amintit exemplul Sfântului Ludovic, despre care scrie Jean Verdon. Se pare că, deși respecta cu sfințenie drăstitatea posturilor bisericesti, în momentele în care anul liturgic permitea relațiile sexuale în cuplu, Ludovic nu se mulțumea să-și petreacă doar nopțile în patul soției, ci îi căuta compania și în timpul zilei, spre disperarea mamei lui, Blanca de Castilia, un fel de cerber al virtuții dobândite prin abținere. Evlavia femeii, *in extremis*, o determina să-i supravegheze pe soți, pentru a le împiedica întâlnirile diurne, considerate nefirești, astfel că regele s-a trezit cu un dușman în plus, în fața căruia nu a cedat, ci s-a folosit de tehnica disimulării. A preferat instalarea la reședința din Pontoise, unde camera regelui și a reginei erau pe niveluri suprapuse, situație adecvată pentru instalarea unei scări de acces între cele două încăperi, pe treptele căreia aveau loc întâlnirile intime ale îndrăgostiților. Dacă Blanca venea să verifice prezența fiecăruia în camera destinată, membrii cuplului regal erau anunțați de lachei prin bătăi cu bastoanele în uși, pentru ca ei să poată coborî la timp și să nu fie deconspirați. Fapt inedit a fost și plecarea aceleași regine, Margareta, ca însoțitoare a bărbatului său, în cruciada din anul 1248, „[...] ca să poată avea relații trupesti” (Verdon 2009: 53).

În ciuda unor exemple anterioare izolate, în creștinismul Evului Mediu sexualitatea a continuat să fie percepută de biserica axată pe învățăturile Scripturilor „pe textele lui Ieremia, Augustin sau Cezar” (ibidem: 36) drept un păcat, chiar și satisfacerea ei în cadrul cuplurilor căsătorite, dacă nu respectau

„anul liturgic” (ibidem: 37), după opinia exprimată de Jean Verdon în studiul *Dragostea în Evul Mediu*. Acesta amintește de o carte apărută în secolul al XV-lea, intitulată *Viața exemplară a cuplurilor căsătorite*, scrisă de un călugăr, Dionisie Cartuzianul, originar din Țările de Jos: „Căsătoria este un lucru bun, afirmă limpede Dionisie, remarcând totuși că **este și mai bun celibatul**” (ibidem: 48). Verdon amintește că Evul Mediu a continuat să promoveze ideea dorinței privită ca impuls sexual drept păcat, inclusiv în perioada sfârșitului său, prin voci ca Bernardin din Siena, predicator al imaginii de păcătos a bărbatului care își satisface poftele trupești cu soția, pentru că ea nu îi aparținea lui, ci lui Dumnezeu. Linia directoare a continuat cu expunerea altor idei teologice la fel de inepte, potrivit cărora soțul nu avea voie să-și dorescă partenera decât ca urmare a satisfacerii poruncii Atotputernicului, idei modificate apoi de Sfântul Toma d’ Aquino, cel care strecoară în scrierile sale (*Tratatul despre cumpătare și Tratatul despre căsătorie*) ceva urme de rațiune, când face referire la iubirea reciprocă dintre soți.

Am expus aceste concepții rigide intervenite în legătura căsătoriei pentru a contura, comparativ, ipostaze ale celibatarilor receptați de biserică drept persoane disprețuitoare ale plăcerilor lumești, iubitoare ale doctrinei biblice însușite în cel mai înalt grad, și singura denumire veridică este aceea de sfinți. Sunt numeroase cazurile bărbaților sanctificați în cartea *Legenda de aur*, scrisă de Jacques de Voragine, un Dominican devenit episcop de Genova în urmă cu peste șapte secole, înainte de apariția lucrării *Summa Teologice* a lui Toma d’ Aquino, o reflectare a universului catolic medieval: Sfinții Ștefan, Marcel, Anton, Sebastian, Ilarie, Macarie, Remi, Paul, Fabian, Vicențiu, Iulian, Vasile, Blazius, Armand. Lista continuă, dar nu cred că este cazul s-o reproduc integral. Printre numele bărbătești se strecoară însă și câteva exemple feminine, puține, între care Sfânta Agnes, fecioară, eroina unei aventuri declanșate de iubirea pământeană pe care o inspiră. La vârsta de treisprezece ani, fata „a primit să moară pentru a-și câștiga viața” (de Voragine 1998: 129), căci, frumoasă și înțeleaptă, a devenit obsesia unui fiu de prefect, îndrăgostit serios, dornic s-o ia în căsătorie, dar, la cererea insistentă a tânărului, fata i-a mărturisit: